

Міжнародної науково-практичної конференції
«УКРАЇНА У СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРОСТОРИ»
16-18 червня 2021 року, м. Одеса

Науменко Н. Д.

здобувач вищої освіти

Державний університет «Одеська політехніка»

(Одеса, Україна)

Науковий керівник – **Татакі Д. Д.**, старший викладач кафедри міжнародних відносин та права

Державний університет «Одеська політехніка»

(Одеса, Україна)

ВИТОКИ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ТУРЕЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

На сучасному етапі Туреччина все більш активно претендує на роль регіонального лідера та одночасно, використовує своє вигідне геополітичне розташування між двох цивілізацій. Туреччину цікавлять не тільки відносини з європейським вектором, а й відносини з Близьким Сходом, Кавказом, Чорноморським та Каспійським регіонами. Порушення процесу євроінтеграції спровокувало логічну перестановку геополітичних акцентів Туреччини. 2002 рік став новим етапом формування зовнішньої політики, він приніс нові, більш послідовні і стратегічно обґрунтовані рішення.

Концепція “Стратегічної глибини” стала базою та основою для сучасних зовнішньополітичних пріоритетів ТР. Запропонував цю концепцію міністр закордонних справ цієї країни, відомий науковець Ахмет Давутоглу [1; с. 177].

Праця цього науковця сприймається, як виклад теоретичних основ політики, що дістав назву “нового османізму”. Автор стверджує, що турецька зовнішня політика є незбалансованою, оскільки з 1923 р. сильно залежить від відносин з Західною Європою та США та водночас не приділяє увагу ситуації на Близькому Сході, особливо в країнах - колишніх провінціях Османської імперії.

Нинішній турецький уряд відходить від політики невтручання в конфліктні події на Близькому Сході, яка була традиційною, підтримуючи вищезгадану ідею[2; с. 186]. Проте невтручання було вигідним для Туреччини, воно дозволяло утримуватись від вибору конкретної позиції, що в свою чергу зберігало гарні сусідські відносини з країнами арабського світу. Міністр закордонних справ А.Давутоглу заявив, що Туреччина має унікальне географічне розташування, історичний та дипломатичний досвід і це має забезпечити країні роль не тільки регіональної, а й світової держави [3].

Тривалі намагання Туреччини, щодо євроінтеграції були невдалими. Це стало одним із чинників, що змусив країну змінити вектор своєї політики та звернути увагу на Близькосхідне співробітництво. Як відомо, Туреччина є

Міжнародної науково-практичної конференції
«УКРАЇНА У СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРОСТОРИ»

16-18 червня 2021 року, м. Одеса

стратегічним партнером НАТО і плацдармом організації на південному напрямку. Проте ця інтеграція не стала причиною для поліпшення процесу інтеграції з ЄС [3]. Зовнішньоекономічні відносини зіграли необхідну роль, але в той же час недостатню для євроінтеграції [4; с. 66].

Економічне зростання у 2002 році позитивно вплинуло на можливості Туреччини активніше вести зовнішньополітичні відносини. До цього всі перспективи країни у політиці не мали достатніх економічних ресурсів. На нинішній момент Туреччина має серед мусульманських країн порівняно стабільну та потужну економіку. Зростанню економіки цієї країни не зміг завадити навіть світова фінансова криза, темпи не тільки не впали, а й були найбільшими в Європі.

Для того, щоб зрозуміти тривалий шлях Туреччини до встановлення стабільних та стійких соціально-економічних умов у межах її територіальних кордонів, необхідно поглянути через три лінзи.

Перша лінза зображує Туреччину як країну, що перебуває у стані виживання. Зокрема, після проголошення республіки - пріоритетом Мустафи Кемаля Ататюрка було заселення країни, яка втратила значну частину свого населення та трудових ресурсів наприкінці XIX - початку XX століть після війн. Це було центральним елементом зміцнення демографічної основи нової турецької держави, сприяючи ініціації процесів урбанізації та індустріалізації, до яких тоді прагнула слаборозвинена країна.

Друга лінза приділяє увагу періоду, починаючи з епохи після Другої світової війни і аж до розпаду Радянського Союзу, коли Туреччина застосовувала оборонний реалізм до своєї зовнішньої політики. Численні невизначеності та загрози, що виникали з боку Радянського Союзу, такі як претензії на східні території Туреччини, становили велику проблему для нової держави. Більше того, Туреччина також опинилася у жорсткій боротьбі за пріоритет в культурному та військовому відношенні та в постійному суперництві з сусідніми країнами, які були колишніми колоніями або васальними державами.

Третій об'єкт розглядає події, що стосуються Туреччини з 1992 року. Ці події відкрили шлях для офіційного переходу від оборонного до наступального реалізму, в якому турецька політична еліта рішуче прагнула перевтілити країну в регіональну супердержаву. Постійні, здавалося б, коливання Туреччини між наступальними та оборонними реалізмами підкреслили її міжнародні відносини. У зв'язку з цим можна стверджувати, що турецька політична еліта неправильно встановила межі того, наскільки потужність державі потрібна для досягнення своїх гегемоністичних цілей з 1992 року.

Натомість вони розглядали багато регіональних та глобальних проблем з точки зору владоцентризму та надмірно підкреслювали той факт, що влада все

Міжнародної науково-практичної конференції
«УКРАЇНА У СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРОСТОРИ»

16-18 червня 2021 року, м. Одеса

ще є основною рисою політики в умовах швидко глобалізованого та стабільно лібералізованого нового світового порядку.

Безперечно, це призвело до періодичних непослідовностей у впровадженні м'яких і жорстких механізмів влади у турецькій зовнішній політиці. Набір дуже критичних помилок у зовнішній політиці Туреччини, таких як соціально-політична неоднозначність Туреччини щодо Балкан та Центральної Азії після розпаду Радянського Союзу, були особливо важливими. Це саме тому, що Туреччина не змогла концептуалізувати терміни м'яка і жорстка сила і відкинула взаємозв'язок між ними. Іншими словами, турецька політична еліта не зрозуміла того факту, що в силу вступають жорсткі силові методи, коли механізми м'якої сили вважаються неефективними та / або безплідними.

Для того, щоб зрозуміти схильність Туреччини до жорсткої сили, необхідно заглянути історичний досвід Туреччини, який певним чином за формою зіграв свою роль у прийнятті неминучого жорсткого підходу. Це видно з подій, що відбулися на Кіпрі з 1963 р. До 1974 р., коли систематична дискримінація та тиск на етнічних турків перетворилася на різанину, що змусило Туреччину втрутитися на Кіпр військовим шляхом для встановлення миру. Незважаючи на те, що Збройні сили Туреччини проводили операції лише проти озброєних грецько-кіпрських ополченців, на Заході це трактувалось як пряме порушення Цюрихської угоди 1959 року. Як наслідок, проти Туреччини були введені військові та економічні санкції, що створило гіркий спадок навколо цього питання в Туреччині.

Такий історичний досвід посилив недовіру Туреччини до Заходу. Після цього було прийнято рішення Туреччини зайняти більш скептичну позицію щодо Заходу і стати більш самодостатніми. Насправді це було головною мотивацією для Туреччини, коли вона почала розвивати свою військову промисловість, випускаючи високотехнологічні системи озброєння, а також літаки, вертольоти та ракети для досягнення цілей, поставлених у 1980-х. Зовсім недавно драматичні події, які сколихнули арабський світ, і поточні спроби радикальних (ДАШ) та сепаратистських угруповань (переважно РПК) на півночі Сирії сформувати незалежну державу сприймалися як загроза національній безпеці, що спонукало Туреччину прискорити реформування своєї оборонної промисловості.

Зовнішня стратегія Туреччини, чия могутність зростає, передбачає власний логічно виправданий послідовний курс на лідерство. У зв'язку з призупиненням дипломатичного процесу, спрямованого на євроінтеграцію, уряд країни прогнозовано переглянув головний акцент у зовнішній політиці, змістивши його у бік Близького Сходу.

Після приходу до влади прем'єр-міністра Р.Т.Ердогана турецька політика «неосманізму» набула значної підтримки серед населення з огляду на її успішність і конструктивність. Згідно з її ключовими положеннями

**Міжнародної науково-практичної конференції
«УКРАЇНА У СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРОСТОРИ»
16-18 червня 2021 року, м. Одеса**

вважається, що саме Туреччина повинна взяти на себе роль регіонального лідера задля уникнення утворення прірви між ісламом і Заходом. За сприятливих умов для реалізації даної зовнішньополітичної стратегії у вигляді економічного піднесення, поміркованого іміджу міжнародного гравця для країн Заходу та лояльного ставлення ісламських країн, ТР має всі шанси досягти бажаних цілей.

Стратегія лідерства ТР передбачає реалізацію власної економічної та політичної вигоди у даному регіоні, що поступово витіснить США та Захід із «зони своїх інтересів». У процесі втілення цієї мети Туреччина за рахунок позиціонування себе як бажаного партнера для США, країн Євросоюзу та РФ вдало балансуватиме між їх інтересами, перебираючи на себе їх ролі у врегулюванні близькосхідних питань і завдяки цьому здобуватиме все більшої рівноправності у відносинах із ними.

Список використаних джерел:

1. Мхитарян Н. І. Особливості формування сучасної зовнішньої політики Туреччини // Стратегічні пріоритети. 2012., № 1. С. 177–182.
2. Коцюруба К. О. Арабські революції як перше реальне випробування нової стратегічної концепції НАТО // Проблеми міжнародних відносин : збірник наукових праць; КиМУ, 2012. № 5. С. 181–192.
3. Рудь І. М. Зовнішня політика Туреччини на сучасному етапі та її роль в інтеграції у Чорноморському регіоні // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : наук. вісник : зб. наук. праць. К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. Спецвипуск. С.632–639.
4. Нікітіна М. Г., Гріваков К.А. Туреччина: розширення інтеграційного співробітництва // Проблеми й перспективи розвитку співробітництва між країнами Південно-Східної Європи в рамках Чорноморського економічного співробітництва й ГУАМ: зб. наук. праць. Донецьк: 2008. С. 70–71.